

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/26182> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Alphen, Marcus Anthonius van

Title: Het oorlogsschip als varend bedrijf. Schrijvers, administratie en logistiek aan boord van Nederlandse marineschepen in de 17de en 18de eeuw

Issue Date: 2014-06-19

Bronnen

Archivalia

GELDERS ARCHIEF ARNHEM (Gela)
Archief Van Rhemen (AVR)

NATIONAAL ARCHIEF DEN HAAG (NA)
Archief Admiraliteiten 1586-1796 (1.01.46) (AA)
Archief Ministerie van Marine, Lysten aangenomen manschappen 1814-1829 (2.12.09)
(MVM)
Archief Staten-Generaal (1431) 1576-1796 (1.01.02) (ASG)
Archief Staten van Holland en West-Friesland (3.01.04.01) (ASHWF)
Archief Verenigde Oost-Indische Compagnie 1602-1811 (1.04.02) (VOC)
Collectie Van der Heim 1753-1823 (2.21.008)
Collectie Radermacher 1713-1761 (1.10.69)
Collectie De Ruyter 1587-1982 (1.10.73)
Collectie Van Wassenaar van Rosande 1226-1996 (1.10.72)

THE NATIONAL ARCHIVES LONDON (TNA)
High Court of Admiralty (HCA)

NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE, DEN HAAG (NIMH)
Collectie De Booy 1918-1990 (toegangsnr. 18)
Collectie Losse Stukken
Collectie Milo 1477-1967 (toegangsnr. 6)
Handschriftenverzameling (Hs)
Personendocumentatie viceadmiraal J.C. Meppel (1609-1669)

NEDERLANDS SCHEEPVAARTMUSEUM AMSTERDAM (NSMA)
Handschriftenverzameling (Hs)

STADSARCHIEF AMSTERDAM (SAA)
Archief thesaurieren ordinaris 1490-1824 (ATO)
Doop-, trouw- en begraafregisters (DTB)

Oud Notarieel Archief (ONA)
Poorterboeken

STADSARCHIEF ROTTERDAM (SAR)
Oud Notarieel Archief (ONA)
Doop-, trouw- en begraafregisters (DTB)

WESTFRIES ARCHIEF HOORN (WAH)
Notarieel Archief Enkhuizen (NAE)
Notarieel Archief Hoorn (NAH)

ZEEUWS ARCHIEF MIDDELBURG (ZA)
Archief Rekenkamer van Zeeland 1597-1805 (ARZ)

UITGEGEVEN BRONNEN EN LITERATUUR

- Acda, G.M.W., *Voor en achter de mast. Het leven van de zeeman in de 17de en de 18de eeuw* (Bussum 1976).
- Acda, G.M.W. e.a., *Het Instituut. Honderdzeventig jaar opleiding tot marineofficier 1829-1999* (Amsterdam 2000).
- Alphen, M.A. van, 'Handel en wandel van de transportkoper. Opkopers van VOC-transportbrieven in Enkhuizen (1700-1725)', (ongepubliceerde doctoraalscriptie, Universiteit van Amsterdam 1988).
- Alphen, M.A. van, 'Zielverkopers, transportbrieven en transportkopers', in: *Amsterdam, havenstad in de 17de en 18de eeuw*. Congresbundel met lezingen gehouden in het Scheepvaartmuseum te Amsterdam op 26 en 27 oktober 1990 ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van de Amsterdamse studentenzeilvereniging Orionis (z.p. [Amsterdam] z.j. [1990]) 22-27.
- Alphen, M.A. van, 'The Female Side of Dutch Shipping: Financial Bonds of Seamen Ashore in the 17th and 18th Century', in: J.R. Bruijn e.a. (red.), *Anglo-Dutch mercantile marine relations 1700-1850* (Leiden 1991) 125-132.
- Alphen, M.A. van, 'Enige aspecten van het vlaggebruik bij de Nederlandse marine in de zeventiende en achttiende eeuw', in: *Vexilla Nostra* 189 (november-december 1993) 117-120.
- Alphen, M.A. van, 'Ronselaars voor de VOC in Enkhuizen omstreeks 1710', in: *Steevast 1995. Jaaruitgave van de Vereniging Oud Enkhuizen* (Enkhuizen z.j. [1995]) 28-34.
- Alphen, M.A. van, 'Voorlopers van het Koninklijk Instituut voor de Marine. De opleiding van adelborsten tot 1829', in: *Mars et Historia*. Uitgave van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie (juli-september 1996) 11-39.
- Alphen, M.A. van, 'Aanvullende bronnen voor onderzoek naar het varend marineperso-

- neel (ca. 1600-1850)', in: *Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie* 52 (1998) 111-136.
- Alphen M.A. van, 'Cornelis Cruys in the Netherlands', in: *Norsk Tidsskrift for Sjøvesen* (december 1998) 15-20.
- Alphen, M.A. van, *Het Paleis van Willemsoord. De geschiedenis van het Commandementsgebouw der Koninklijke Marine te Den Helder* (Den Haag 2001).
- Alphen, M.A. van, 'Uit hetzelfde hout gesneden. De marine en de Verenigde Oost-indische Compagnie', in: *Marineblad* 112 (maart 2002) 74-80.
- Alphen, M.A. van, 'Admiral Cornelis Cruys (1655-1727). Born in Norway, Honoured in Russia but Buried in the Netherlands', in: L.H.J. Sicking e.a. (red.), *Dutch Light in the Norwegian Night. Maritime Relations and Migration across the North Sea in Early Modern Times* (Hilversum 2004) 69-80.
- Alphen, M.A. van, en A.M.C. van Dissel (red.), *Kroniek der Zeemacht. Gedenkwaardige gebeurtenissen uit vijf eeuwen Nederlandse marinegeschiedenis* (Amsterdam 2009).
- Andringa, T., 'Joris Andringa 1635-1676. Schrijver kaper kapitein', in: *A(ndringa)S(taach)N(ijs)*, *Familiekrantje van de Andringa Stichting*, nr. 46 (november 2007) 1-28.
- Articul-brief, waer by eenighe annotatien ghevoeght zijn door Peter Pappus van Tratzberg* (Groningen 1603).
- Articule-brieff, Ofte Ordonnantie op de discipline militaire. Ghedaen ende ghearresteert den xiii Augusti vijfthienhondert en neghentich* (Delft, 1590).
- Asaert, G. e.a. (red.), *Maritieme geschiedenis der Nederlanden*. 4 delen (Bussum 1976-1978).
- Backer Dirks, J.J., *De Nederlandsche zeemacht in hare verschillende tijdperken geschetst*, 2 delen (tweede druk; Den Haag 1890).
- Bijl Mz., A., *De Nederlandse Convooidienst. De maritieme bescherming van koopvaardij en zeevisserij tegen piraten en oorlogsgevaar in het verleden* (Den Haag 1951).
- Bochove, C. van, *The economic consequences of the Dutch. Economic integration around the North Sea, 1500-1800* (Amsterdam 2008).
- Boon, P., *Bouwers van de zee. Zeevarenden van het Westfriesse platteland, c. 1680-1720* (Den Haag 1996).
- Bosch, L. van den, *Leven en bedrijf van den vermaarden zeeheld Cornelis Tromp, graaf van Syl-liesburg, ridder van den Olifant, baronnet etc., lieutenant admiraal generaal van Holland en Westvriesland. Ondermengd met de voornaamste daaden van verscheidene andere zeehoofden, en voornaamentlijk met die van Marten Harpertsz. Tromp. Benevens een naauwkeurig verhaal van der Nederlanderen en hunner bondgenooten oorlogen sedert den jaare 1650 tegens verscheidene volkeren gevoerd* (Amsterdam 1692).
- Bosscher, Ph.M., 'Marinegebouwen', in: P. Nijhof e.a., *Monumenten van bedrijf en techniek. Industriële archeologie in Nederland* (Zutphen 1978) 186-213.
- Brand, R., '“Daar zijn ook duijzende onaangenaamigheden”. 's Lands zeemacht in Curaçao', in: E. van der Doe, P. Moree en D.J. Tang (red.), *De smeekbede van een oude slavin en andere verhalen uit de West*, *Sailing Letters Journaal* II (Zutphen 2009) 102-108.
- Brandon, P., *Masters of War: State, Capital and Military Enterprise in the Dutch Cycle of Accumulation (1600-1795)*, (ongepubliceerde dissertatie, Universiteit van Amsterdam

2013).

- Braunius, S.W.P.C., 'Van schrijver tot officier van administratie, 1597-1844', in: *Marineblad* 74 (augustus 1964) 345-357.
- Braunius, S.W.P.C., 'Admiraal zilvervloot of grondlegger marine?', in: *Marineblad* 76 (juni 1966) 457-482.
- Braunius, S.W.P.C., 'De schaftmeester 1636', in: *Mededelingen van de Nederlandse Vereniging voor Zeegechiedenis* 12 (september 1966) 38-46.
- Braunius, S.W.P.C., 'Oorlogsvaart' in: G. Asaert e.a. (red.), *Maritieme geschiedenis der Nederlanden*, deel 2 (Bussum 1977) 316-354.
- Braunius, S.W.P.C., 'Het leven van de zeventiende-eeuwse zeeman: valse romantiek of werkelijkheid?', in: *Mededelingen van de Nederlandse Vereniging voor Zeegechiedenis*, 40/41 (oktober 1980) 11-22.
- Braunius, S.W.P.C., 'De artikelbrief van de admiraliteit in Friesland tijdens het Twaalfjarig Bestand', in: *Jaarboek 1990. Fries Scheepvaart Museum en Oudheidkamer* (z.p., z.j. [1991]) 51-57.
- Braunius, S.W.P.C., "'Soo een notabel en fundamenteel point". Een heroriëntering op de tekst van de Artikelbrief voor 's landsvloot van 27 april 1629', in: *Verslagen en Mededelingen oud-Vaderlands Recht*, Nieuwe reeks 7 (1992) 99-114.
- Bremer, J.T., *Oorkonden in Steen. 17^e en 18^e eeuwse grafzerken op de oude begraafplaats van Huisduinen/Den Helder* (Schoorl 1991).
- Brouwer, J., 'Volgens het boekje. Brieftheorie in een Amsterdamse brief uit 1672', in: E. van der Doe e.a. (red.), *De dominee met het stenen hart en andere overzeese briefgeheimen*, *Sailing Letters Journaal* 1 (Zutphen 2008) 42-46.
- Bruijn, J.R. (red.), *De oorlogvoering ter zee in 1673 in journalen en andere stukken* (Groningen 1966).
- Bruijn, J.R., 'Voeding op de Staatse vloot', in: *Spiegel Historiaal* 2 (1967) 175-183.
- Bruijn, J.R., *De admiraliteit van Amsterdam in rustige jaren 1713-1751. Regenten en financiën, schepen en zeevarenden* (Amsterdam/Haarlem 1970).
- Bruijn, J.R., 's Lands vloot aan de vooravond van de Derde Engelse Oorlog', *Verslag van het symposium. Nederland in de Derde Engelse Oorlog 14-15 juni 1973*, uitgave van het Koninklijk Instituut voor de Marine (Den Helder 1974) 19-30.
- Bruijn, J.R., 'De baten van de zee. Financiën van De Ruyter en zijn kapiteins', in: *Mededelingenblad van het Koninklijk Instituut voor de Marine* 46A (1977) 52-56.
- Bruijn, J.R., *Het gelag der zeelieden. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van gewoon lector in de zeegechiedenis aan de Rijksuniversiteit te Leiden op 3 februari 1978* (Leiden 1978).
- Bruijn, J.R., 'Mercurius en Mars uiteen. De uitrusting van de oorlogsvloot in de zeventiende eeuw', in: S. Groenveld e.a. (red.), *Bestuurders en Geleerden* (Amsterdam/Dieren 1985) 97-106.
- Bruijn, J.R., *The Dutch Navy of the seventeenth and eighteenth centuries*, (Columbia 1993).
- Bruijn, J.R., *Varend Verleden. De Nederlandse oorlogsvloot in de zeventiende en achttiende eeuw*

- (Meppel 1998).
- Bruijn, J.R. e.a. (red.), *Marinekapiteins uit de achttiende eeuw. Een Zeeuws elftal* (Den Haag/ Middelburg 2000).
- Bruijn, J.R., *Schippers van de voc in de achttiende eeuw aan de wal en op zee* (Amsterdam 2008).
- Bruijn, J.R., *The Dutch Navy of the Seventeenth and Eighteenth Centuries* (Newfoundland 2011).
- Bruijn, J.R. e.a. (red.), *De Ruyter. Dutch Admiral* (Rotterdam 2011).
- Bruijn, J.R. en C. van Baalen, *Van zeeman tot residentieburger. Cornelius de Jong van Rodenburg (1762-1838)* (Hilversum 1996).
- Bruijn, J.R. en E.S. van Eyck van Heslinga (red.), 'Aan "wijffje lief". Brieven van zeekapitein Eland du Bois aan zijn vrouw (1669-1674)', in: *Nederlandse Historische Bronnen* 5 (Hilversum 1985) 111-144.
- Buingha, J., *Corte instructie om boeck te houden voor commysen/onder commysen ofte adsistenten die hun ten dienst vande Vereenigde Oost-Indische Compagnie sullen willen begeven* (Amsterdam 1627).
- Davids, C.A., *Zeewezen en wetenschap. De wetenschap en de ontwikkeling van de navigatietechniek in Nederland tussen 1585 en 1815* (Amsterdam/Dieren 1985).
- Davies, J.D., *Gentlemen and Tarpaulins. The Officers and Men of the Restoration Navy* (Oxford 1991).
- Dekker, R., 'Tijd meten en dagboek schrijven in de zeventiende eeuw. De relatie tussen innovatie in techniek en cultuur bij Constantijn junior en Christiaan Huygens', in: *Tijdschrift voor sociale en economische geschiedenis* 1 (2004) 22-39.
- Dekker, R., 'Brieven uit zee. De correspondentie van en met Nederlandse zeevarenden in de 17de en 18de eeuw' in: *Spiegel historiael* nr. 3/4 (maart/april 2005) 124-130.
- Deursen, A.Th. van, *De last van veel geluk. De geschiedenis van Nederland 1555-1702* (Amsterdam 2004).
- Dissel, A.M.C. van, *Varen en Vechten. 's Lands zeemacht (1597-1795) in druk. Tentoonstellingscatalogus Koninklijke Bibliotheek* (Den Haag 1997).
- Dissel, A.M.C. van, en P.M.H. Groen, *In de West. De Nederlandse krijgsmacht in het Caribisch gebied* (Franeker 2010).
- Doel, H. van den, 'Geschiedenis van de ambtseed', in: *Bestuur. Maandblad voor overheidskunde* 7 (augustus 1989) 220.
- Driesen, J.J., *Russen en Nederlanders. Uit de geschiedenis van de betrekkingen tussen Nederland en Rusland 1600-1917* (Den Haag 1989).
- Droevighe tijdinghe van de aldergrouwelijkste Moordery gheschiet door eenighe Matrosen op 't Schip Batavia (...) met een Droevich Clach-Liedt (Rotterdam 1630).
- Duin, M. van der, *Admiraal Swartenhondt. Een vergeten zeeheld uit de zestiende eeuw* (Kampen 1927).
- Duym, A., *Instructie wegens de gronden van't scheeps boek-houden met het journaal en grootboek. Zeer dienstig voor alle die hun ten dienst van de ed: Oost- of West-Indische Compagnie of op andere voyagien, voor koopman, assistent, super-carga enz. willen begeven* (Amsterdam

1717).

- Eekhout, L.L.M., *Het admiralenboek. De vlagofficieren van de Nederlandse marine, 1382-1991* (Amsterdam 1992).
- Eekhout, R.A en P.J.L. de Gijselaar, 'Overzicht van de opleiding van adelborsten tot zee-officieren bij de voornaamste zeemogendheden', in: *Almanak der adelborsten aan het Koninklijk Instituut voor de Marine te Willemsoord* 7 (Nieuwediep 1877) 116-251.
- Elias, J.E., *Schetsen uit de geschiedenis van ons zeewezen, 4 delen* (Den Haag 1916-1930).
- Elias, J.E., *De vlootbouw in Nederland in de eerste helft der 17de eeuw, 1596-1655* (Amsterdam 1933).
- Enthoven, V., 'Mars en Mercurius bijeen. De smalle marges van het Nederlands maritieme veiligheidsbeleid rond 1650', in: L. Akveld e.a. (red.), *In het kielzog. Maritiem historische studies aangeboden aan Jaap R. Bruijn bij zijn vertrek als hoogleraar zee-geschiedenis aan de Universiteit Leiden* (Amsterdam 2003) 40-60.
- Gaastra, F.S., 'Scheepsvolk'. Rede uitgesproken door prof.dr. Femme S. Gaastra ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar in de Zee-geschiedenis aan de Universiteit Leiden op vrijdag 11 juni 2010 (Leiden 2010).
- Gelder, R. van, *Sailing Letters. Verslag van een inventariserend onderzoek naar Nederlandse brieven in het archief van het High Court of Admiralty in The National Archives in Kew, Groot-Brittannië* (Amsterdam 2006).
- Glete, J., *Navies and Nations: Warships, Navies and State Building in Europe and America, 1500-1860*, 2 delen (Stockholm 1993).
- Glete, J., *War and the State in Early Modern Europe. Spain, the Dutch Republic and Sweden as Fiscal-Military States, 1500-1660* (Londen/New York 2002).
- Glete, J., *Swedish Naval Administration 1521-1721. Resource Flows and Organisational Capabilities* (Leiden 2010).
- Goedkoop, H. en K. Zandvliet, *De Gouden Eeuw. Proeftuin van onze wereld* (Zutphen 2012).
- Govertsz, N., *Afbeelding van alle de generale zeinen die gedaan en geobserveerd werden in 's Lands vloot, zoo in het zeilen en ankeren bij daag en nacht, als ten tyde van gevegt; Met de beteekenis van ieder signaal, en aanwyzing der plaatsen daar dezelve in originele Hollandsze en Engelsze zein-boeken te vinden zyn. Als meede een register van alle de instructien en waarschouwingen daar toe behoorende; Te zamen gesteld, en in 't ligt gebragt, tot gemak en dienst van 's Lands officieren ter zee, door N. Govertsz, schryver in 's Lands dienst ter zee* (Amsterdam 1746).
- Graaf, R. de, *Oorlog, mijn arme schapen. Een andere kijk op de Tachtigjarige Oorlog 1565-1648* (Franeker 2004).
- Grimm, P. (red.), *Heeren in zaken. De kamer Rotterdam van de verenigde Oostindische Compagnie* (Zutphen 1994).
- Groen, P.M.H. (red.), *De Tachtigjarige Oorlog. Van opstand naar geregelde oorlog 1568-1648* (Amsterdam 2013).
- Groenveld, S., *Het Twaalfjarig Bestand 1609-1621. De jongelingsjaren van de Republiek der Verenigde Nederlanden*. Uitgave van het Haags Historisch Museum bij de tentoonstelling

- 'Het Vredesjaar 1609' (Den Haag 2009).
- Haas, A. de, *Wie de wereld bestiert weet ik niet. Het rustloze leven van Cornelis van der Gon, dichter en zeekapitein 1660-1731* (Amsterdam 2008).
- Habermehl, N.D.B., 'Jan den Haen (1630-1676). Goudse zeeheld zonder praalgraf', in: *Tidings van Die Goude* 24 (2006) 84-88.
- Haks, D., *Vaderland en vrede 1672-1713. Publiciteit over de Nederlandse Republiek in oorlog* (Hilversum 2013).
- Heijer, H. den, 'Michiel de Ruyters Expedition to West Africa and America, 1664-1665', in: J. R. Bruijn, e.a. (red.), *De Ruyter. Dutch Admiral* (Rotterdam 2011) 163-181.
- Heuvel, H. van den, 'Bij uijtlandigheijt van haar man'. *Echtgenotes van voc-zeelieden, aangemonsterd voor de kamer Enkhuizen (1700-1750)* (Amsterdam 2005).
- Honoré Naber, S.P. L' (red.), *Reizen van Willem Barents, Jacob van Heemskerck, Jan Cornelisz. Rijp en anderen naar het noorden (1594-1597) verhaald door Gerrit de Veer* (Den Haag 1917).
- Honoré Naber, S.P. L' (red.), *Reisebeschreibungen von Deutschen Beamten und Kriegsleuten im dienst der Niederländischen West- und Ost-Indischen Kompagnien 1602-1797. Deel 12, Martin Wintergerst, Reisen auf dem Mittelländischen Meere, der Nordsee, nach Ceylon und nach Java 1688-1710* (Den Haag 1932).
- Hoogenberk, H., *De rechtsvoorschriften voor de vaart op Oost-Indië 1595-1620* (Utrecht 1940).
- Hove, O. ten, *De leer van het boekhouden in de Nederlanden tijdens de zeventiende en achttiende eeuw* (Delft 1933).
- Jeroense, J., *Koddige en ernstige opschriften op luijffels, wagens, glazen, uithangborden en andere tafereelen* (Amsterdam 1690).
- Jong, C. de, *Reize naar de Middellandsche Zee, in de jaren 1777, 1778 en 1779* (Haarlem 1806).
- Jong, C. de, *Tweede Reize naar de Middellandsche Zee gedaan in de jaren 1783, 1784 en 1785* (Haarlem 1807).
- Jong, M.A.G. de, *Wapenbedrijf en militaire hervorming in de Republiek der Verenigde Nederlanden 1585-1621* (Hilversum 2005).
- Jonge, J.C. de, *Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen, 5 delen* (derde druk; Zwolle 1869).
- Jurriëns, R., 'De werving in de 19^e eeuw. Een schets', in: *Marineblad* 6 (1969) 735-742.
- Ketelaars, M., *Compagnies dochters. Vrouwen en de voc (1602-1795)* (Amsterdam 2014).
- Ketting, H., *Leven, werk en rebellie aan boord van Oost-Indiëvaarders (1595-ca. 1650)* (Amsterdam 2002).
- Klaassen, M.J.C., *De officier van administratie bij de Koninklijke Marine, 1824-1913* (z.p. 1965).
- Klaassen, M.J.C., *Adelborstenopleiding te Delft-Medemblik-Breda 1816-1857* (z.p. 1979).
- Klaassen, M.J.C., *Adelborstenopleiding te Hellevoetsluis-Feijenoord-Enkhuizen 1803-1812* (Den Haag 1986).
- Klooster, V.A.J. en D.H.A. Kolff (red.), *Driftig van spraak, levendig van gang. Herinneringen van marineofficier Dirk Hendrik Kolff (1761-1835)* (Zutphen 2011).
- Koelmans, L., *Teken en klank bij Michiel de Ruyter* (Assen 1959).
- Koelmans, L., *Zeemans Lexicon. Woord en woordbetekenis bij Michiel de Ruyter* (Zutphen

- 1997).
- Kooijmans, L., *Onder regenten. De elite in een Hollandse stad Hoorn 1700-1780* (z.p. [Amsterdam] 1985).
- Krijchs-Recht Ofte Artiickel-brief Dienstich den Oorlochsvolcke te Lande in desen tegenwoordighen Krijch* (Leiden 1621).
- Krotov, P.A., 'Nederlanders en Vlamingen op de Russische vloot in de tijd van Peter de Grote', in: E. Waegemans en H. van Koningsbrugge (red.), *Noord- en Zuid-Nederlanders in Rusland 1703-2003* (Groningen 2004) 280-292.
- Kuipers, J.J.B., *De Staats-Spaanse Linies. Monumenten van conflict en cultuur* (Vlissingen 2013).
- Kuijk, L. e.a. (red.), *Anna Abrahamsz. Journaal eener Oostindiesche Reis. De belevenissen van een tienjarig meisje in 1847 en 1848* (Amsterdam 1993).
- Kuperus, D.F.C., 'Vice-admiraal Gerrit Verdooren (1757-1824). Enige gedenkwaardigheden uit het marineleven van Gerrit Verdooren cm wo, in leven Heer van Asperen', in: *Mars et Historia* 3 (2008) 28-37.
- Lambrechts, M., *Zeemanshandboek, behelzende een omstandig berigt van verscheidene zaaken die een jong zee-officier noodwendig diend te weeten, benevens een beknopte beschrijving van de takelagie der oorlogsschepen van onderscheidene charters* (Amsterdam 1782).
- Lemmers, A.A., *Van werf tot facilitair complex. 350 jaar marinegeschiedenis op Kattenburg* (Den Haag 2005).
- Leuftink, A.E., *De geneeskunde bij 's Lands oorlogsvloot in de 17de eeuw* (Assen z.j. [1953]).
- Leuftink, A.E., *Harde heelmesters. Zeelieden en hun dokters in de 18de eeuw*. (Zutphen 1991).
- Lloyd, C., *The British Seaman 1200-1860. A Social Survey* (Londen 1968).
- Mazur, T.P. e.a. (red.), *Preparing the Russian Navy for Victories. Letters of Peter I to admiral Cornelius Cruys* (St. Petersburg 2003).
- Meer, S. de, 's Lands Zeemagazijn (Zutphen 1994).
- Meij, J.C.A. de, *De Watergeuzen en de Nederlanden 1568-1572* (Amsterdam/Londen 1972).
- Mollema, J.C., *Geschiedenis van Nederland ter zee*, 6 delen (Amsterdam 1939-1942).
- Naamlyst van het Corps Zee-Officieren by 's Lands Marine voor het jaar 1801* (Den Haag z.j. [1801]).
- Naamlyst en Rangschikking van het Vaste Corps Zee-Officieren der Bataafsche Republiek zo als hetzelve zich bevond den eersten februari 1804* (Den Haag, 1804).
- Nederlandsche placcaet-boeck: waerinne alle voornaemste placcaten, ordonnantiën, accorden, ende andere acten ende munimenten, uyt-ghegeven by de Staten Generaal der Vereenigde Nederlandsche Provintien; sedert dat Philippus II. Koninck van Spagnien eerst verclaert is, vervallen te wesen vande Hoogh-overigheyt deser landen, in 't jaer 1581, tot op den teghenwoordighen jare 1644; 't Eerste deel gaende tot op 't jaer xxv. 't Tweede deel sedert het jaer onses Heeren 1625, tot op het tegenwoordighe jaer 1644* (Amsterdam 1644).
- Nooteboom, C., *Scheepsjournaal. Een boek van verre reizen* (Amsterdam 2010).
- Nimwegen, O. van, 'Deser landen krijchsvolck'. *Het Staatse leger en de militaire revoluties 1588-1688* (Amsterdam 2006).

- Obreen, W.M., *Staat van S'Lands Zeemacht, Inhoudende de Namen der Scheepen met derselver Commandanten en Schrijvers, welke met den Jaare 1795 en Successivelijk daarna bij het Land zijn indienst gesteld, benevens eenige bijzonderheeden, omtrend de Marine voorgevallen etc.* (1795-1799).
- Obreen, W.M., *Staat van S'Lands Zeemacht, Tweede Deel, Inhoudende de Namen der Scheepen met derselver Commandanten en Schrijvers, welke met den Jaare 1800 en Successivelijk daarna bij het Land zijn indienst gesteld, benevens eenige bijzonderheeden, omtrend de Marine voorgevallen etc.* (1800-1824).
- Oldewelt, W.F.H., (red.), *Kohier van de Personeele Quotisatie te Amsterdam over het jaar 1742, 2 delen* (Amsterdam 1945).
- Parrott, D., *The Business of War. Military Enterprise and Military Revolution in Early Modern Europe* (Cambridge 2012).
- Pennings, J.C.M. en Th.H.P.M. Thomassen, *Archieven van Nederlandse gezanten en consuls tot 1813. Deel 1. Overgedragen archieven van gezanten en consuls in de Christelijke wereld* (Den Haag 1994).
- Pollentier, F., 'Admiraliteit', in: G. Asaert e.a. (red.), *Maritieme geschiedenis der Nederlanden. Deel 1* (Bussum 1976) 295-306.
- Prud'homme van Reine, R.B., *Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaenszoon de Ruyter* (derde druk; Amsterdam/Antwerpen 1998).
- Prud'homme van Reine, R.B., *Schittering en schandaal. Biografie van Maerten en Cornelis Tromp* (Amsterdam/Antwerpen 2001).
- Prud'homme van Reine, R.B., *Admiraal Zilvervloot. Biografie van Piet Hein* (Amsterdam/Antwerpen 2003).
- Prud'homme van Reine, R.B., *Zeehelden* (Amsterdam/Antwerpen 2005).
- Prud'homme van Reine, R.B., *Opkomst en ondergang van Nederlands gouden vloot. Door de ogen van de zeeschilders Willem van de Velde de Oude en de Jonge* (Amsterdam/Antwerpen 2009).
- Raven, G.J.A., 'Aanhoudend sukkelen om bootsvolk'. Een keerpunt in het personeelsbeleid van de marine, 1775-1795', in: *Tijdschrift voor Zeegeschiedenis* 2 (1982) 132-142.
- Raven, G.J.A., 'That Expensive Asset. A Short History of Netherlands Naval personnel', in: *Revue Internationale d'Histoire Militaire* (Den Haag 1984) 167-185.
- Recueil van alle de Placaten, Ordonnantien, Resolutien, Instructien, Lysten en Waerschouwingen, betreffende de Admiraliteyten, Convoyen, Licenten ende verdere Zee-Saecke* (Den Haag 1689).
- Ribbink, H.J., 'Geschiedenis van het materieel strafrecht van 's Lands Vloot vanaf het begin van de Tachtigjarige Oorlog tot de Bataafse Omwenteling' (ongepubliceerde scriptie, Arnhem 1966).
- Rijlaarsdam, J., 'Imago cruciaal bij vulling krijgsmacht', in: *Defensiekrant* (3 februari 1994), 7.
- Rijneveld, N.A. van, *Reize naar de Middellandsche Zee en door den Archipel naar Constantino-polen, gedaan in de jaaren 1783 tot 1786, met 's Lands schip Noord Holland* (Amsterdam

- 1803).
- Rodger, N.A.M., *The Wooden World. An Anatomy of the Georgian Navy* (Londen 1986).
- Rodger, N.A.M., *The Command of the Ocean. A Naval History of Britain 1649-1815* (Londen 2004).
- Roodhuyzen, T.J.A., *In woelig vaarwater. Marineofficieren in de jaren 1779-1802* (Amsterdam 1998).
- Roos, D., *Twee eeuwen varen en vechten 1550-1750. Het admiralengeslacht Evertsen* (Vlissingen 2003).
- Royen, P.C. van, *Zeevarenden op de koopvaardijvloot. Omstreeks 1700* (Amsterdam 1987).
- Ruiter, P. de, *'s Lands werf. De roemrijke historie van een bijzondere plek in Rotterdam* (Rotterdam 2010).
- Sanders, G., *Het present van Staat. De gouden ketens, kettingen en medailles verleend door de Staten-Generaal, 1588-1795* (Hilversum 2013).
- Schulden, C.M., *Met vliegende vaandels en slaande trom. Oorlog in de Lage Landen 1559-1659* (Amsterdam 2005).
- Sicking, L.H.J., 'Recht door zee. Orde en tucht aan boord van Nederlandse (oorlogs)schepen in de zestiende eeuw', in: *Verslagen en mededelingen van de Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandse recht*. Nieuwe reeks 9 (1997) 7-38.
- Sicking, L.H.J., *Zeemacht en onmacht. Maritieme politiek in de Nederlanden 1488-1558* (Amsterdam 1998).
- Sicking, L.H.J., 'Edele admiralen en anonieme matrozen. Status en herkomst van het zeevarend personeel van de eerste Nederlandse marine', in: L. Akveld e.a. (eds.), *In het kielzog. Maritiem-historische studies aangeboden aan Jaap R. Bruijn bij zijn vertrek als hoogleraar zeegechiedenis aan de Universiteit Leiden* (Amsterdam 2003) 409-423.
- Sigmond, J.P., *Nederlandse zeehavens tussen 1500 en 1800* (Amsterdam 1989).
- Sigmond, J.P., *Zeemacht in Holland en Zeeland in de zestiende eeuw* (Hilversum 2013).
- Sigmond, J.P. en W. Kloek, *Zeeslagen en zeehelden in de Gouden Eeuw* (Amsterdam 2007).
- Simons, C.H.F., *Marine Justitie. Ontwikkelingen in de strafrechtspleging bij de Nederlandse Zeemacht, in het bijzonder gedurende de tweede helft van de 18^e eeuw en het begin van de 19^e eeuw* (Assen 1974).
- Sloot, H. van der, en I. van der Vlis, *Cornelis Haga. (1578-1654). Diplomaat & pionier in Istanbul* (Amsterdam 2012).
- Stapelkamp, H., 'De blauwe knoop op het marine-uniform. Pogingen tot afschaffing van sterke drank aan boord van Nederlandse marineschepen in de 19de eeuw', in L. Akveld e.a. (red.), *In het kielzog. Maritiem-historische studies aangeboden aan Jaap R. Bruijn bij zijn vertrek als hoogleraar zeegechiedenis aan de Universiteit Leiden* (Amsterdam 2003) 424-435.
- Sommer, M., *Wat een held! Tien vaderlanders op een voetstuk* (Diemen 2012).
- Swart, P., 'Medemblik en de West-Friese admiraliteit', in: *West-Friesland 'Oud & Nieuw'*, 76 (Midwoud 2009) 28-56.
- Tanner, J.R., *Samuel Pepys and the Royal Navy* (Cambridge 1920).

- Teitler, G., *De wording van het professionele officierskorps* (Rotterdam 1974).
- Tjassens, J., *Zee-politie der Vereenigde Nederlanden* (Den Haag 1670).
- Veenstra, W. en A. Otte, 'Financiering van de oorlogvoering te water. De Admiraliteit van Zeeland, 1597-1795', in: H. Boels (red.), *Overheidsfinanciën tijdens de Republiek en het Koninkrijk, 1600-1850* (Hilversum 2012) 9-38.
- Velzen, T. van, 'Uitgevaren voor de Kamers; 700.00 mensen overzee', in: J. Parmentier (red.), *Uitgevaren voor de Kamer Zeeland* (Zutphen 2006) 11-30.
- Verhoeff, J.M., *De oude Nederlandse maten en gewichten* (Amsterdam 1983).
- VerHuell C.A. (red.), *De scheepdienst, door J.H. van Kinsbergen, ridder en kapitein ter zee* (Amsterdam 1780).
- Vervolgh van het Recueil van alle de Placaten, Ordonnantien, Resolutien, Instructien, Lysten en Waerschouwingen, betreffende de Admiraliteyten, Convoyen, Licenten ende verdere Zee-Saken; Beginnende met de Ordonnantie op de Admodiatie en het nieuw Placaet op de Convoyen en Licenten, in dato 19 Junii 1687., twaalf delen (Den Haag 1689-1780).
- Vlaeminck, T., 'Veelzijdige mannen in de haven; de equipagemeesters van de Zeeuwse Admiraliteit in de achttiende eeuw', *Archief 2008. Mededelingen van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* (2008) 73-89.
- Vliet, A.P. van, 'Een vriendelijcke groetenisse'. *Brieven van het thuisfront aan de vloot van De Ruyter (1664-1665)* (Franeker 2007).
- Wagenaar, J., *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden* (Amsterdam 1739).
- Warnsinck, J.C.M., *De vloot van den Koning-Stadhouder 1689-1690* (Amsterdam 1934).
- Weber, R.E.J., *De seinboeken voor Nederlandse oorlogsvloten tot 1690* (Amsterdam 1982).
- Wilcox, M., 'The "Mystery and Business" of Navy Agents, c. 1700-1820', in: *International Journal of Maritime History*, xxiii (December 2011) 41-68.
- Winkel-Rauws, H., *Nederlandsch-Engelsche samenwerking in de Spaansche wateren 1625-1627* (Amsterdam 1947).
- Witsen, N., *Aeloude en hedendaegsche scheepsbouw en bestier* (Amsterdam 1671).
- Zwart, P., 'Aen de minst aennemende besteedt. De bouw van admiraliteitsschepen door Enkhuizer aannemers 1700-1760', in: J. de Bruin e.a. (red.), *Steevast 2005. Jaaruitgave van de Vereniging Oud Enkhuizen* (Enkhuizen 2005) 5-23.

WEBSITES

- <http://dare.uva.nl/document/463655> (geraadpleegd in september 2013)
- <http://find.galegroup.com/ecco/infomark.do?&source=gale&prodId=ECCO&userGroupName=leiden&tabID=To01&docId=CW3305821947&type=multipage&contentSet=ECCOArticles&version=1.0&docLevel=FASCIMILE> (geraadpleegd in juni-2013)
- <http://www.brievenalsbuit.inl.nl> (geraadpleegd in september 2013)
- <http://www.gekaaptebrieven.nl> (geraadpleegd in mei 2013)
- <http://www.gemeentearchief.rotterdam.nl/collectie/digitaalstamboom> (geraadpleegd in

2011 t/m 2013)

<http://www.gemeentearchief.rotterdam.nl/na/extern/zoeken> (geraadpleegd in 2011 t/m 2013)

<http://www.maritiemdigitaal.nl/index> (geraadpleegd in 2012)

<http://www.stadsarchief.amsterdam.nl/archiefbank/indexen/doopregisters/zoek/index.nl> (geraadpleegd in 2012 en 2013)

<http://www.stadsarchief.amsterdam.nl/archiefbank/indexen/ondertrouwregisters/zoek/index.nl> (geraadpleegd in 2012 en 2013)

<http://www.stadsarchief.amsterdam.nl/archiefbank/indexen/begraafregisters/zoek/index.nl> (geraadpleegd in 2012 en 2013)

<http://www.vocopvarenden.nationaalarchief.nl> (geraadpleegd in december 2012)

| Afkortingenlijst

AA	Archieven der admiraliteiten
ARZ	Archief Rekenkamer van Zeeland
ASG	Archief Staten-Generaal
ASHWF	Archief Staten van Holland en West-Friesland
ATO	Archief thesaurieren ordinaris
AVR	Archief Van Rhemen
b.d.	buiten dienst
ca.	circa
d.i.	dit is
dr.	doktor
DTB	Doop-, trouw- en begraafregisters
e.a.	en andere(n)
etc.	et cetera
gela	Geldersarchief
HCA	<i>High Court of Admiralty</i>
Hs.	handschriftenverzameling
inv.nr.	inventaris nummer
M.c.h.	maandcedulehouder
mr.	meester (in de rechten)
MVM	(Archief) Ministerie van Marine
NA	Nationaal Archief
NAE	Notarieel Archief Enkhuizen
NAH	Notarieel Archief Hoorn
NIMH	Nederlands Instituut voor Militaire Historie
nr.	nummer
NSMA	Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam
ONA	Oud Notarieel Archief
RB	Rekeningen met bijbehorende stukken van de baljuw van de wateren
ROG	Rekeningen met bijbehorende stukken van de ontvanger – generaal betreffende de administratie te water
SAA	Stadsarchief Amsterdam
SAR	Stadsarchief Rotterdam
red.	redacteur/ redactie
R.z.d.	restantzedule
t/m	tot en met
TNA	<i>The National Archives</i>
VOC	(Archief) Verenigde Oost-Indische Compagnie
WAH	Westfries Archief Hoorn
WIC	(Archief) West Indische Compagnie
ZA	Zeeuws Archief

Personen- en schepenregister

- Aalst, J. van, 11
Aalst, *, van, 254
Abbas, H., 274
Ackoy, J.C. van, 179
Admiraal-Generael, 208
Adriaenszoon, C., 196
Akkerman, C., 274
Alckemade, F. van, 275, 288
Aleman, F., 246-247
Aller Az., J. van, 290-291
Alle vrienden, (zie Alle vrienden)
Alle vrienden, G. van, 275
Alle vrienden, P. van, 84-85, 140
Almeloo, A., 150, 236, 238, 253, 287
Andriesen, L., 103
Andringa, J., 247-249
Andringa, T., 161
Anna, Z., 231
Bader, B., 191
Ba(e)rts(zoon), P., 103, 197, 246
Barentszoon, B., 267
Bastiaansen, V., 196
Baveghum, J. van, 141
Beaumont, *, 166
Beets, C. van der, 285
Beets, L. van der, 285
Bergen, W. van, 134
Beudt, L., 236-238, 253, 258, 262, 287
Biesevelt, D. van, 242-243
Blake, R., 158
Blanckert, D., 206
Bloemensteijn, J., 206
Bois, E. du, 110, 223
Bois, G. du, 222-223
Booy, A. de, 18
Bonnet, C., 238, 287
Bonnet, J., 238
Bonte, J. de, 276-278
Bontius, H., 158
Borch, G. ter, 272
Bourse, IJ., 140
Bout, F.C. den, 275, 281
Braam, W.C. van, 147-148
Braeckel, W. van, 272
Braesem, A., 284
Brakel, C. van, 154
Brakel, J. van, 85
Brande, J.G. van den, 264
Brant, M.G., 288
Brants, W.C., 281
Braunius, S.W.P.C., 13, 51, 156, 161
Brederode, *, 90
Brederode, 158
Breukman, N.R., 274
Brienen, D. van, 144
Brinkman, F., 238
Broeck, P.J. van der, 105
Bruckingh, A., 273
Brijn, B. de, 254
Brijn, J.R., 12, 277
Brijnick, H., 243
Buingha, J., 262
Callenburgh, G., 96
Cant, J.A., 34, 158, 206
Capelle, T.F. van de, 108-109
Castel, P., 111
Castor, 194
Claesen, R., 112
Clarebout, J., 264
Clerck, P., 158, 247
Clercq, M. de, 281
Coelentrouver, C.P., 140
Commersteijn, J., 140, 275
Coningh, C., 279-280
Conink, F. de, 253
Convent, J. van, 289
Cooperen, J.J. van, 254
Coopvaer, C.J., 136
Coopvaer, J.J., 136
Copius, J., 255
Coppier, A., 290
Corneliszon, J., 142
Cors, J., 267
Coulster, J.A. van, 289
Coulster, W.J. van, 199, 244
Couwenburg, W. van, 141, 284
Cramer, G., 186
Croog(h), C., 289-290
Croog(h), M., 289
Cruys, C., 292
Dam, J. van, 264
Das, L., 261
Dekker, R., 201
Dekker, S., 145, 182
Den Briel, 205
Diemen, J.A. van, 137, 179
Diemers, C., 290
Dierendonck, S. van, 267
Dirckxzon, G., 242
Dogger, C.J., 143
Dorp, P. van, 103, 143, 154, 198, 244, 246-247
Dort, C. van, 292
Duiwendijck, W., 234
Duivenvoorde, J. van Wassenaar van, 34-35, 103, 197, 246
Duquast, D.W., (zie Verhair, D.W.)
Duque talve, 249
Duyvelandt (junior), J., 288
Duyvelandt (senior), J., 281
Egbertszoon, J., 157
Elsevier, A., 289
Elsevier, I., 289
Elsevier, S.A., 275, 281, 289-290
Engelen, A., 282
Evertsen de Jongste, C., 272, 276
Evertsen de Oude, C., 272, 276
Evertszoon, G., 233
Expeditie, 181-182, 189, 195
Forant, J., 83
Forman, S., 226
Gelder, A. van, 248
Gelder, J. van, 247

Gelder, M. van, 248
 Gerbrantszoon, J., 206, 243
 Gerritszoon, G., 141
 Gerritszoon, T., 290
 Ghent, W.J. van, 32
 Gheeraerts, L., 166
 Gheertsens, H., 196
 Goes, 87
 Goes, J. van der, 96, 167
 Graaff, H.H.A. de, 13
 Grave, H., 215
Griffioen, 103
 Gon, C. van der, 229, 261, 265
 Gon, J. van der, 258
Gorcum, 156
Gorinchem, 95, 153-154, 209
 Geus, H. de, 179
 Grevenie, J.H., 171
 Groen, J., 255-256
Groene Draeck, 157
 Groot, F. de, 176
 Grote, P. de, 229, 292
Grote Tijger, 264
 Guldemont, P., 254-255
 Haeck, G.J., 244
 Haecxwant, L.A., 102, 280
 Haen, J.J. den, 276
 Haerlem, N. van, 292
 Haes, J. de, 140, 264
 Halen, J. van, 235
 Hansen, E., (zie Janszoon, E.)
 Haringman, J.S., 108-109
 Harmse, N., 171
 Haverkamp, J., 183, 189-190, 194
 Hegh, J., 167
 Heim, P. van der, 258
 Heijbeec, J., 291
 Heijbeec, P., 291
 Helm, A. van der, 289-290
 Helman, A., 176
 Hendrickszoon, W., 287
Hertog van Gelderland, 111
 Hessing, G., 239
 Heyn, P.P., 45, 51, 157-158, 246
 Heemskerck, J. van, 31, 197
 Hoeufft, J.D., 249
 Hoeve, C. van der, 205, 266
 Hoeven, J. van der, 261
 Hovenaer, H., 197, 246
't Hof Sint Janskerke, 238
 Hogenberg, *, 254
 Hola, C., 275
 Hoogerwerff, P. van, 163
 Hopman, *, 254
 Horn, D., 186, 194
't Huis te Neck, 176
't Huis te Warmeloo, 170, 175-176
 Houtingh, N., 177-178
 Hove, C. van, 239
 Hoven, J. van der, 149
 Huijsman, A., 279
 Hullift, C., 283
 Huyck, A., 290
 Ilcksen, J.H., 17, 149-150, 192, 194, 219, 259
 Isaacs, J., 239, 254, 256
 Isegaard, I., 255
 Jacobszoon, C., 80
 Jacobszoon, W., 140
 Jager, P. de, 275
 Jansens, Y., 242
 Janszoon, C., 218
 Janszoon, E., 157
 Janszoon, W., 138, 140
 Jochemszoon, J., 292
Jonas, 233
 Jong, C. de, 183
 Jong, L.L. de, 140
 Jonge, J.C. de, 50-51, 81
Jonge Geusehand, 274
Jonge Prins, 279
 Juynbol, M.C., 105, 207
 Karel V, 30
 Kelck, C., 238
 Kerckhof, J.J. van de, 190-191, 284
 Kerckhof, P. van de, 275
 Kerckhof, Q. van de, 275
 Kesteren, P.A. van, 275
 Ketelaer, P.A., 196
 Kievit, J., 165
 Kinsbergen, J.H. van, 110, 249
 Klaassen, M.J.C., 13
 Knotter, J., 238
 Kortenaer, E.M., 109
 Kos, N., 279
 Kox, W., 238
 Lakeman, H., 192
 Lambrechtszoon, J., 275
 Lamoureux, W., 207
 Lanen, A. van der, 245, 249
's Lants Magazijn, 96-97
 Leeuw, L. van, 138
 Leeuwen, J.W. van, 281
 Legiersen, C., 102
 Lekkerbek, H., 261
 Lenaertszoon, W., 197
 Licht, S. de, 238
 Liedekercke, A.C. de, 272
 Liedekercke, S. de, 272
 Liefde, J. de, 85
 Liefkint, A., 137
 Lijnslager, H., 257
 Lloyd, C., 15
 Lodewijk(szoon), D., 233, 290
 Loenen, A.J., 88
 Luilofszoen, B., 216
Maan, 158
 Maayken, Z., 231
 Mair(e), A. le, 244, 281
 Marsman, T.P., 289
 Mercau, J., 275
Medea, 265
 Meieren, R. van, 255-256
 Meij, J.F. de, 145
 Meij, J.G. de, 146
 Meijer, J.F., 267
 Meppel, J.C., 85, 279-280
 Middelandt, P. van, 85,
 Moor, J. de, 34, 141
 Mossel, C., 288
 Muijlmán, *, 254
 Munnick, B.J. de, 233
 Munnick, H.J. de, 282
 Munnick, J.J. de, 210
 Musquetier, J.D., 110
 Nacquelijn, H., 173, 182-183, 189-190, 194-195, 291
 Nagel, *, 254
 Nassau, W. van, 78
Neptunus, 88
 Nes, A. van, 84
 Nes, J.J. van, 156, 279
 Nieuweveen, J.R., 141, 284
't Noorderkwartier, 280
 Obreen, W.M., 91
 Oijen, L.W. van, 267
 Oostenrijk, M. van, 23, 33
 Oosterlingh, G., 143
Orange, 206
Orangie, 35
 Oranje, F.H. van, 29, 58
 Oranje, M. van, 29
 Oranje, prins van, 40, 58-59, 87, 139
 Oranje, W. van, 23, 29
Oranje Zaal, 259
 Os, D.J., 280
 Ovinck ten Oever, J., 139
 Pater, D.J., 276

Peckius, H., 251
Penninck, W.J., 264-265
Pichot, D., 110
Pieterse, A., 254
Pieterszoon, A., 275
Pijl, D., 284-285
Planckes, A. de, 140
Poort, J. van der, 248
Pool, A., 145
Pool, P., 145
Posthoorn, J.J., 275
Pot, S. van der, 223
Pot, A. van der, (zie Waelpot, A.)
Princesse Carolina, 163
Provincie van Utrecht, 247
Pycke, *, 276
Quackenbosch, P., 284
Raedt, J. de., 229
Raven, G.J.A., 265-266
Rees, J. van, 292
Reijn, H. van, 238
Reijn, W. van, 238
Reijnhout, D., 254
Reinierszoon Jongeboer, B., 78, 80
Rheede, G.A. van, 255
Ribbink, H.J., 13
Rijckevorsel, A. van, 254-255
Rijckevorsel, H. van, 255
Rijk, J.C., 16
Rijsbergen, P. van, 282
Rinckinck, J., 205
Robberts, J., 290-291
Rochussen, I., 258
Rodger, N.A.M., 112
Rolandus, J., 219
Romer, C.J., 290
Rosendaal, 155
Rossum, 258
Rotterdam, 209, 238
Ruel, J. del, 272
Ruimpen, D., 261
Ruyter, M.A. de, 32, 45, 84, 99, 108, 110, 112-113, 158, 179, 247-249, 267, 272
Salings, E., 276
Salings, R., 276
Salsonius, S., 283-284
Santen, J.J. van, 281
Santvoort, C. F. van, 223
Sas van den Bossche, J.E., 111
Schaeff, B.H., 279

Schaeff, H.B., 278-279
Sch(e)ure, P. van der, 141, 283
Schiedam, 236
Schijf, C., 196
Schone, F. de, 23
Schrijver, C., 87
Schrijver, J.H., 265
Schuylenburg, A. van, 137
Seeus, H., 215
Silvergieter, C.E., 179
Simons, C.H.F., 13, 173-174
Smeer, F., 148
Smit, B., 283
Smit, H., 283
Smit, J.D., 145
Smoor, A.C., 142
Sneeck, J. van, 206, 253, 266
Soetendael, A. van, 275
Sparrenburg, 254
Spiegel, 158
Stad en land, 248
Stalpaert, D., 69
Stapelkamp, H., 195
Sterck, *, 103
Sterrenburg, 206
Steur, 238
Stewart, W., 272
Stockum, D. van, 289
Stolwijck, B., 255
Storm, J.H., 264
Straalen, M. van, 120, 236, 238
Suijlen, C. van, 277-278
Surmonts, P., 134
Sutter, J. de, 238
Sutter, P. de, 90
Suurbier, C. S., 84
Swaen, J.C., 283-284
Swart, J., 175
Swartehondt, J.H., 45, 52-53, 188
Sweerts, J., 208, 290
Thijszoon, T., 139
Tjassens, J., 201
Touw, F.J., 162
Tratzberg, P.P. van, 48
Tromp, C., 108
Tromp, M.H., 31-32, 40, 45, 84, 113, 157-158, 204, 245, 247, 272
Twee Ponen, 255
Valehen, K., 279
Valle, G. de la, 243
Veere, 276
Verbregge, A.W., 281

Verbregge, W.A., 281
Verdooren van Asperen, G., 272
Verhaer, A., 134
Verhaer, D.W., 105, 275
Vermaaten, J., 185
Verspronck, J.C., 272
Vijgh, S., 199, 210
Vingerhoets, H., 234
Vingerhoets, J., 234
Visser, *, van der, 216
Voogt, C., 292
Voorzichtigheid, 145
Vos, *, 244
Vredenhof, 170, 173, 176-178, 180, 185-190
Waelpot, A., 244, 284-285
Waesberghe, J. van, 50
Wagensvelt, D.P., 251
Walbeek, A. van, 102
Walcheren, 272
Wassenaar, C. 205
Wassenaar van Obdam, J. van, 109
Wijs, C. de, 233-234, 281-282
Wildt, G. de, 247
Willem III, 32, 58
Willems, A., 290-291
Willems, P., 205
Willems, S., 120, 233, 282
Winter, J. de, 248
With, W.C. de, 113
Witsen, N., 91, 113
Witt, J. de, 31-32, 113-114
Westfrieslandt, 85
Wolfswinkel, 170, 227
Yck, J. van, 141
Ysselsteyn, J. van, 196
Zeelandsen Post, 243
Zephijr, 267
Zeven Provinciën, 36
Ziegler, C., 291
Zierikzee, 87
Zoete, W. de, 278
Zuid Beveland, 272
Zwarte Galei, 34

*= voorletter(s) onbekend

| Illustratieverantwoording

De illustraties zijn afkomstig van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie tenzij hieronder anders vermeld.

Belasting & Douanemuseum, Rotterdam: 63
Boerboom, N.J.: 276
Doe, E. van der: 200
Dordrecht Museum, Atlas Van Gijn: 193
Frans Hals Museum, Haarlem: 273
Gelders Archief, Arnhem: 50-51, 81
Gemeentemuseum Het Hannemahuis, Harlingen: 190
Marinemuseum, Den Helder: 16, 191
Mauritshuis, Den Haag: 27
Rijksmuseum, Amsterdam: 26, 39, 96, 157, 204, 277
Scheepvaartmuseum, Amsterdam: 43, 100, 126, 139, 187, 288
Stadsarchief Amsterdam: 89, 232

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie heeft getracht alle rechthebbenden van het fotomateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat fotorechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij zich wenden tot het instituut.

| Curriculum vitae

Marcus Anthonius (Marc) van Alphen (geboren te Amsterdam, 9 juni 1954) behaalde zijn VWO-diploma aan de Scholengemeenschap West-Friesland te Hoorn. In 1988 voltooide hij cum laude zijn studie geschiedenis aan de Gemeentelijke Universiteit Amsterdam met een scriptie over de personeelsvoorziening van de Verenigde Oost-Indische Compagnie in Enkhuizen. Daarna was hij docent geschiedenis en maatschappijleer aan de Scholengemeenschap Lelystad. Vanaf 1991 was hij werkzaam bij de Koninklijke Marine, aanvankelijk als docent Zeegeschiedenis op het Koninklijk Instituut voor de Marine te Den Helder en vanaf 1992 als wetenschappelijk medewerker bij het Instituut voor Maritieme Historie te Den Haag. Thans is hij werkzaam bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie te Den Haag. Van zijn hand verschenen verschillende publicaties over maritiem historische onderwerpen, zoals het ronselen van scheepsvolk, de opleiding van adelborsten en de ontwikkeling van marine-etablisementen.